

בס"ד

חינוך לאור הפרשה

פרשת קרח

שמאל דוחה וימין מקרבת...

גיליון מס' 52

הרב יהונתן דדון

yd0527606276@gmail.com

חינוך לאור הפרשה/פרשת קרח שמאל דוחה וימין מקרבת...

גילי שרמן היה תלמיד חלש בלימודים, או 'בינוני' כפי שהגדירו אותו מוריו. להבדיל מהמקרים הרגילים, המורים לא נהגו לומר להוריו של גילי 'הוא כישרוני, חבל רק שהוא לא מתאמץ'. להיפך, הם אמרו: 'אנחנו לא יודעים עד כמה הוא מסוגל ללמוד, אפשר לומר שפשוט יכולותיו השכליות חלשות'. ההורים של גילי קיבלו את דברי המורים בהבנה, וגם הם מצדם לא השקיעו הרבה בבנם, הם הבינו שכפי הנראה הוא יהפוך לבעל מלאכה פשוט. וכך חלפו להם מספר שנים, כאשר גילי זוכה בכל שנה בתואר הלא מחמיא: 'עצלן הכיתה'. כמובן, הדבר פגע גם במעמדו החברתי, שהרי מי רוצה להיות חבר של עצלן הכיתה?! כך שגילי נשאר לבדו במשך כל השנים בודד ודחוי מבחינה חברתית.

באחד הימים התבשרו התלמידים כי המורה הקבוע מר חצרוני, לא יגיע לבית הספר בשבוע הקרוב, מכיוון שחלה בוורוס מדבק שבעטיו הופיעו פצעים בכל חלקי גופו. הרופא הודיע למחנך כי הוא ייאלץ לשכב עשרה ימים לפחות במיטתו כשהוא נוטל אנטיביוטיקה, ושאסור לו להגיע לבית הספר מחשש להדבקת התלמידים בוורוס. כדרכם של ילדים, שמחו התלמידים מאד על ההודעה הלא צפויה, וחיכו בקוצר רוח ל'ממלא מקום' שיחליף את המורה הקבוע. צלצול הפעמון נשמע, והתלמידים נכנסו בקוצר רוח לכיתה, שם המתין להם בחור צעיר וממושקף שהציג את עצמו כאביגדור נחומי, ממלא המקום. 'איזה יופי! מורה צעיר, נוכל לשגע אותנו עכשיו...'. חשבו התלמידים בהתלהבות. מר נחומי ביקש מהם לפתוח את

ספרי הלימוד, אלא שהתלמידים הוציאו בהפגנתיות את ארוחת הבוקר שלהם מהתיקים. 'זה ספר הלימוד שלנו!' הסבירו לממלא המקום ברצינות. המורה היה נבוך, וניסה לחשוב כיצד להגיב, אלא שבאותה שנייה צלצל הטלפון שבכיסו. 'איך שכחתי לנתק את המכשיר' כעס המורה על עצמו, והושיט את ידו לכפתור הכיבוי, אלא שאז ראה שמדובר בטלפון חשוב, הוא ענה במהירות והקריא לעצמו שלושה מספרי טלפון חשובים, רשם אותם על דף קטן וסיים את השיחה. בעוד הוא מנסה לחשוב כיצד להתמודד עם הכיתה המרדנית, נכנס משב רוח דרך החלון והדף הקטן החליק לרצפה. אחד מהתלמידים הרים את הפתק הקטן ויצר ממנו במהירות מטוס נייר. המורה ביקש ממנו את הנייר באדיבות, אלא שהתלמיד החצוף, לא הגיב להוראתו של המורה 'והטיס' את המטוס הקטן הישר אל עבר החלון בדרכו החוצה אל החצר הגדולה. 'מה עשית?' צעק המורה בכעס ובתסכול, 'אלו מספרי טלפון חשובים ביותר עבורי! כיצד אמצא עכשיו את הדף בחצר???'

'אדוני המורה, אני יכול לרשום לך את המספרים על הלוח אם תרצה...' המורה, והתלמידים התבוננו לעבר מקור הקול, וגילו שהיה זה לא אחר מגילי שרמן – מי שנחשב לעצלן הכיתה. גילי קם ממקומו בביטחון, התקרב לעבר הלוח וכתב עליו שלושה מספרי טלפון. בשקט שנוצר ביתיים, ביקש מר נחומי מאחד התלמידים לרדת לחצר ולנסות למצוא את הפתק. כעבור דקות ספורות שב התלמיד עם הפתק, והמורה השווה את המספרים הכתובים עם אלו הרשומים על הלוח, ונוכח כי הילד צדק לחלוטין. הוא רשם בדיוק מדהים את כל שלושת המספרים מבלי לפספס אפילו ספרה אחת. 'איך עשית את זה?' שאל המורה בהתרגשות, וגילי שתק במבוכה. 'הוא בטח הציץ בפתק ורשם לעצמו' אמר ברשעות אחד הילדים, והכיתה פרצה בצחוק. אבל המורה היסה אותם במהירות, והסביר

לכולם כי גילי ניוון לא רק בזיכרון מופלא, אלא גם בכישרון ענק ועליו רק לדעת כיצד להפעיל אותו בצורה הטובה ביותר. הוא הקריא לגילי סדרת מספרים ארוכה, והוא חזר על כולם בדיוק מופלא, עד שהנערים בכיתה נותרו משתוממים ואחוזי התפעלות. בימים הבאים, ביקש ממלא המקום מגילי לחזור על חלקים מהשיעור, והנער הפליא את שאר התלמידים. כאשר שב מחוץ הכיתה הקבוע מר חצרוני, כעבור עשרה ימים, גילה ש'כוכב' חדש התגלה בכיתתו. הילד שנחשב לעצלן הכיתה, זכר את השיעורים כמעט מילה במילה, והיה מסוגל לצטט בעל פה קטעי לימוד ארוכים.

חלפו עשרים שנה, וגילי שרמן הפך לאחד האנשים המוכרים בארץ. עד מהרה הוא התפרסם כמי שזכה בשיא גינס לזכירת 400 חפצים שהוצגו לפניו במהירות מסחררת, הוא גם היה מסוגל לבצע עיון מהיר בעמוד של ספר טלפונים כשהוא חוזר על כל המספרים בדיוק מופלא. הוא הוזמן לכנסים והרצאות, ואנשים בכל רחבי העולם ביקשו ללמוד את שיטתו, ולהבין את יכולותיו המופלאות. בתוך שנים ספורות של לימוד באוניברסיטה הגיע גילי שרמן לדרגת פרופסור, ומחקריו והישגיו זיכו אותו בפרסים עולמיים שפרסמו אותו בכל רחבי העולם.

באחד הימים הופיע באחד מהתיכונים הטובים בארץ, אורח מכובד: פרופסור גילי שרמן שביקש להיפגש עם המנהל. עד מהרה יצא לקראתו המנהל ביראת כבוד, ולחץ את ידו בחמימות: 'במה זכינו לביקורך אדוני הפרופסור?' שאל בהתרגשות. 'שמעתי שאתם מחפשים מורה לכיתה י'א והייתי מבקש להמליץ על מחנך מעולה המוכר לי היטב, שלדעתי מתאים לתפקיד...'. אמר שרמן. 'במי מדובר?' שאל המנהל. 'קוראים לו מר אביגדור נחומי - וכל מה שהגעתי עד היום זה בזכותו...' השיב פרופסור שרמן בהתרגשות.

נחשבתי לעצלן הכיתה. הוריי כבר תכננו שאעבוד במלאכת כפיים מאחר שמוח חריף כפי הנראה – אין לי. אבל אז ביום אחד, נכנס המורה הזה לכיתה, גילה את יכולת הזיכרון שלי, והסביר לתלמידים, אבל בעיקר לי – עצמי, שיש לי כישרון אדיר, שאני חייב למצות אותו עד הסוף. בפעם הראשונה בחיים שלי, מישהו האמין בי, והאמין בי עד הסוף ללא שום פקפוק. בזכותו לא ויתרתי לעצמי, אפילו לא על פרט קטן והגעתי לאן שהגעתי. אני בטוח שמורה כזה ראוי ללמד אצלכם בבית הספר, כי הוא לא רק 'מורה' הוא מחנך שיכול להציע את בני הנוער לעתיד טוב יותר מזה שהם חושבים שיכולים להגיע אליו...'

זוהי כוחה של "ימין מקרבת"...

*

שקדים מרים ושקדים מתוקים...

לאחר שפצתה האדמה את פיה ולאחר שיצאה אש ואכלה את חמישים ומאתיים מקטירי הקטורת, עדיין היה צורך בבירור נוסף – מבחן המטות.

כל נשיא שבט הביא מטה, ועל כל אחד משנים עשר המטות נכתב שמו של מביאו. המטות כולם הונחו באוהל מועד, "והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח", ובזה יירגעו הרוחות וייפסקו התלונות. ואכן, כך נעשה, "וינח משה את המטות לפני ה'". ויהי ממחרת, "והנה פרח מטה אהרון לבית לוי ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים" – הוכחה ברורה וחד-משמעית.

ה"חשב סופר" כותב בשם ה"לקוט אליעזר" דבר נפלא:

שקדים מתוקים ומרים היו – המתוקים מצד ימין של המטה והמרים מצד שמאל. כשהיו ישראל עושים רצונו של מקום היו הפרחים המתוקים של צד ימין לחים ושל צד שמאל כמושין (יבשים).

וכשאין עושים רצונו של מקום היו הפרחים של צד שמאל לחים ושל ימין כמושין.

מסביר ה"חשב סופר": המטה מרמז על ההנהגה שאינה תמיד באופן אחד אלא לפעמים צריך להנהיג בנעימות, וזה כשעושים רצונו של מקום. ויש שבהכרח לנהוג בשבט ברזל ולזרוק מרה כדי להטותם מדרכי עקלתון... כשעושים רצונו של מקום - הפרחים המתוקים לחים, להורות כי אז ההנהגה בנעימות ובנחת. כשאין עושים רצונו של מקום - הפרחים המרים לחים, להורות כי לפעמים צריך להיות קשה כברזל.

*

מדבריו של ה"חשב סופר" נלמד עוד מסר חשוב:

"שמאל דוחה וימין מקרבת"...

יש פעמים שצריך להיות בבחינת "מתוקים" עם הילדים/תלמידים, ויש פעמים שמוכרחים להיות בבחינת "מרים". אפשר להוסיף ולומר: כדי שתהיה משמעות לשמאל דוחה, חייבת להיות ימין מקרבת. וכדי שתהיה משמעות לימין מקרבת, חייבת להיות שמאל דוחה. אי אפשר "לדחות" את זה שלא קרבנו אותו. ואי אפשר "לקרב" את זה שלא הרחקנו אותו כשהיה צריך.

*

אל הרבי מסלונים בעל התיבות שלום זי"ע היה מגיע מידי פעם תלמידו, איש חינוך, עם רשימה של תלמידים הזקוקים לעונשים... כדי לקבל את אישורו. הרבי שם לב שהייעוץ נסוב תמיד סביב הענשה... פנה אליו הרבי ואמר: ראה, איש חינוך אידיאלי צריך להיות שילוב של: "ימין מקרבת ושמאל דוחה", אני מבין שיש כאלה שעבורם זו דרישה מוגזמת... הם צריכים להחליט בין ה"ימין מקרבת" ל"שמאל דוחה", מדוע א"כ כשיש אפשרות אחת בחרת דווקא ב- שמאל הדוחה?!....

*

אתגר מורכב בתחום החינוך ורגיש הוא למצוא אידון מתבקש בין 'שמאל דוחה' לבין 'ימין מקרבת' שלימדו חז"ל שבהם יש לפעול בחינוך ילדים. לא ניתן להעמיד ילד ולפתחו, ללא שנדרוש ממנו. עלינו, המחנכים וההורים, להציב לילד מטרות, לעקוב אחר מיילוי המשימות, להעיר ואף להוכיח. אך חובה לזכור תמיד את ו' החיבור, וימין מקרבת. 'שמאל דוחה' תפעל פעולתה כראוי בתנאי שהיא סמוכה ותכופה ל'ימין מקרבת'. אין סתירה בין שתי 'הידיים'! בימינו שומעים רבות על 'ימין מקרבת'. אכן אנו בדור 'עקבתא דמשיחא', דור חלש הזקוק לליטוף ולרוך. אך כמו שאין 'שמאל דוחה' ללא 'ימין מקרבת' כך לא נראה צמיחה של ממש בלי שנחנך לעמידה במשימות וביצוע מטלות. הגאון רבי מאיר שמחה הכהן זצ"ל דימה את דרישות האב מבנו לחרישת שדה. החורש שדהו נראה כמזיק לקרקע, אך זה מחויב לקליטת הזרעים והמשך גידול הפרי. ברור כי ה'חריש' החינוכי צריך להיעשות בנועם. אך ללא חרישה לא יגדל כלום! אכן, יש תלמידים ויש מצבים בהם עלינו להקל לילד, 'לבוא לקראתו', מקילים, אך לא מוותרים לו, ולא מוותרים עליו!

*

"בנין סביב לשולחן"...

נכון, לעתים יש להעניש, אך גם זה מתוך אהבת ישראל. מסופר כי החפץ חיים נאלץ לסלק משיבתו בחור שנסחף אחר דעות כוזבות. אך היות ואין רכבת עד למחרת בבוקר, הביאו הח"ח ללון אצלו בבית! הנער התקשה להירדם מרוב מועקה. באמצע הלילה מבחין כי 'כהן הגדול' מתקרב בשקט, ומהדק השמיכה סביבו מפני קור הליל... חימם גוף ונשמה! זה עשה חריש חיובי בליבו (כנ"ל) עד שבהמשך שב בתשובה שלימה.

*

כתוב במדרש (שמות רבה, תצווה) שעם ישראל נמשל לזית, שנותן שמנו רק לאחר כתישה וחביטה.

אומר ה"כתב סופר": וזו כוונת דוד המלך "בניך כשתילי זיתים סביב לשולחןך", אכן, עליך 'ללחוץ' עליהם כדי שניבו איכות מתוכם, אך לא לדחותם ולהרחיקם! חובה שתהיו קרובים! סביב לשולחןך – בסמוך אליך! הנה כי כן – יבורך גבר ירא ה'... (הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ)

*

סיפר ראש ישיבת מיר הגאון רבי נתן צבי פינקל זצ"ל: בחור אחד למד בישיבה וירד מהדרך, התקלקל; כנראה שהתרחק מאוד. אחרי זמן מסוים הוא חזר בתשובה, והיום הוא בחור ירא שמים. שאלו אותו מה הביא אותך לחזור בתשובה, והוא אמר שפעם אחת בשמחת תורה הוא בא לישיבה, ואני באמצע הריקודים ראיתי אותו, ניגשתי אליו והכנסתי אותו לתוך המעגל, לפני כולם. לדבריו עצם זה ששמתי לב אליו וקירבתי אותו, זו הסיבה שבסופו של דבר הוא חזר בתשובה. אני לא זוכר כלל את המעשה הזה, אך ממנו רואים עד כמה מעשה אחד, למרות שהוא קטן מאוד ביחס לדברים אחרים, יכול להשפיע. ובאמת הדברים הקטנים שהאדם עושה הרבה פעמים יותר חשובים מהדברים הגדולים. והוסיף ראש הישיבה זצ"ל:

בחינוך צריכים שמאל דוחה וימין מקרבת. הדחייה היא רק בשמאל, והעיקר הוא הימין. יש אנשים שהם עליזים ושמחים, ויש אנשים שהם קרים. זה נובע ממהלך החיים, המשפחה והבית. אם יש קירוב בין בני הבית כולם יוצאים עליזים ושמחים, ואם האווירה בבית כבדה ותקיפה החינוך במצב בעייתי. ודאי שלא צריך שיהיה הפקר בבית, צריכים לפעמים לתת עונשים, אבל האווירה באופן כללי צריכה להיות אווירה של קירוב. ילד שהוא שמח ועליז סימן שהוריו מקרבים

אותו, ואם הילד ממורמר לא טוב לו בבית. לפעמים מילה אחת טובה במקום הנכון שווה יותר מאלף תוכחות. העיקר הוא שצריך להיות קירוב בין אדם לחברו, אווירה של ריחוק יכולה לקלקל הרבה מאוד. זה נוגע לחיים בין איש לאשתו ובין אדם לחברו. צריך לדעת לפרגן לשני, צריך לדאוג לאווירה טובה.

(מתוך שיחה שהעביר ראש השיבה זצ"ל ב'ועד' בישיבת מיר, בעש"ק פרשת מקץ 'זאת חנוכה' תשס"ג)

*

בני אברהם יצחק ויעקב...

סיפר הגאון רבי אליהו אבא שאול שליט"א:

אבי מורי ה'אור לציון' זצ"ל, היה מדבר הרבה פעמים בענין חינוך ילדים, שלעיתים יש לנהוג ברכות, ולעיתים בקשיחות. הוא היה אומר שהשמאל דוחה וגם הימין מקרבת יצליחו, אך ורק אם ההורים והמלמדים יזכרו שבנוסף למה שהם ילדיך או תלמידיך, הם בני אברהם, יצחק ויעקב. ראויים הם ליחס מיוחד! ולכן צריך להשתדל למצוא בכל ילד את הנטייה החיובית בטבעו, לפתחה עמוק בנפשו, ולהטיל עליו תפקיד הערב לו ולעודדו, דהיינו להאמין בו ולפתח את יכולותיו, בין בדרך רכה ובין בדרך קשה, והדרך להאמין בילד, מסוגלת מאוד אם ההורה והמלמד ישימו לנגד עיניהם כמה שיותר, שהילד הזה אינו בן של פלוני ואלמוני, אלא הוא בנו היחיד של אברהם יצחק ויעקב, וברגע שיראה את זה כך, פתאום הגישה וההסתכלות שלו תהיה אחרת, ואת אותם דברים שהיה עושה איתו בפשטות, יעשה בהדרת קודש ובהצלחה יתירה".

*

עניין נוסף:

מדוע מטה אהרון הצמיח דווקא שקדים?

רש"י מסביר ששקד הוא פרי שממהר להפריח מכל הפירות, וכך – מי שמערער על הכהונה פורענותו ממהרת לבוא. פירוש אחר כתב הרש"ר הירש: עץ השקד בולט מבין כל חבריו בשדה. ובמה ייחודיותו? ב"שקידה", שממנה נגזר שמו. **בזריזות, במסירות נלהבת ובמרץ הוא עושה את חובתו, ובכך הוא מקדים את כל אחיו האילנות. בעוד הם נמלכים בדעתם, הוא כבר סיים את עבודתו, ומתחיל מיד בתכלית. כלומר, מתחיל בפריחה שמוציאה את הפרי. כל תכלית הפריחה היא להוציא פירות. לצורך הפרי מוציא לאחר מכן עץ השקד את עליו, ולאותה מטרה הוא מכין ומכוון את כל השרף שלו. וזה תיאור מושלם של רוח הלויים, אשר בזכותה זכה שבט לוי להיות נציג התורה במקדש. רק הלויים נענו לקריאת "מי לה' אלי" ונאספו סביב משה. ורוח זו תהיה נחלה למבחר משפחת הלוי – אהרון ובניו.**

*

לאור דברי הרש"ר הירש אפשר להסביר את דברי "בעל הטורים" על הפסוק "ויהי ממחרת... ויגמול שקדים".
כותב בעל הטורים: "שקדים – בגימטריא חשמונים. רמז לחשמונים שהם מזרע אהרון, ותתקיים הכהונה בידם".
הבעל הטורים לא בא לספר לנו שהוא מצא גימטריא מעניינת...
אין כאן "סתם" גימטריא...
ההשוואה בין שבט לוי – אהרון הכהן לחשמונאים מובנת מאוד לאור דברי הרש"ר הירש.
החשמונאים, בדיוק כמו אבות אבותיהם שבט לוי, נענו לקריאת "מי לה' אלי". והם מסרו את נפשם בזריזות ובהתלהבות לעבודת ה' ולקידוש שמו.

וכך אמר רבי ישראל ליפקין מסלנט 'אבי תנועת המוסר':
"מידת הזריזות היא, לעשות מה שהוחלט בשקידה וברגש"...

*

אפשר ללמוד מכאן מסר חשוב בחינוך:
אם אנחנו רוצים להצליח בחינוך, צריך להשקיע ו"לשקוד" בעניין.
לא להתייחס לחינוך כאל עוד מטלה או עוד עיסוק..
וכדברי הרש"ר הירש: להכין ולכוון את כל הכוחות לאותה המטרה -
להוצאת הפירות.

מה גורם ל"שקדן" ללמוד ברצף ולשקוד על התורה?
האהבה והחיבור שלו לתורה, וכדברי האור החיים הקדוש: "אם היו
בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה, היו משתגעים
ומתלהטים אחריה"...

ככל שנבין כמה חשיבות יש לחינוך, למסירות בחינוך, נשקוד על
זה יותר.. נשקיע בזה כוחות גדולים, וכמובן שכך נזכה בעז"ה לחנך
באהבה ובשמחה. ונזכה להוציא ולהצמיח פירות...

*

לסיום: ראשי תיבות שקד - שמחה, קירבה, דרך.
יהי רצון שנזכה לחנך בשמחה, מתוך קירבה, ולחנך כל תלמיד
בדרך שלנו...

שבת שלום!

העלון מוקדש
להצלחת התורם וכל משפחתו
ברוחניות ובגשמיות

לתגובות ולקבלת העלון במייל: yd0527606276@gmail.com